

## LINGVOKULTUROLOGIYA

### Til – xalq ruhiyati va madaniyatini ifoda etuvchi yetakchi omil

Ilhom Xudoynazarov<sup>1</sup>

#### Abstrakt

Ushbu maqolada tilning muayyan milliy madaniyat va milliy mentalitetning asosi ekanligi, aloqa vositasi sifatida madaniyatlararo hamkorlikda muhim o‘rin tutishi, millatni millat sifatida tanitadigan, uning borligini bildirib turadigan muhim unsurlardan biri – milliy ma’naviyat va milliy tafakkurning milliy til orqali yuzaga chiqishi, dunyo tillariga tegishli statistikalar, o‘zbek tili va uni umumjahon tillar doirasidagi qadriyatini oshirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar borasida qisqacha so‘z yuritiladi.

Shuningdek, tilning xalq ruhiyati va madaniyatini ifodalovchi muhtasham hodisa ekanligi, uning ishtiroki va yordamisiz madaniyatni o‘rganishning imkoni yo‘qligi, til va madaniyat tushunchalarini bir-biridan ayro tasavvur etib bo‘lmasligi ilmiy mulohazalar hamda tahlillar orqali ochib berilgan.

**Kalit so‘zlar:** *til, mentalitet, madaniyatlararo hamkorlik, kompetentlik, Internet tili, kommunikatsiya, aloqa vositasi, ijtimoiy hodisa*

#### Kirish

Til – bu dunyoda har bir millatning avvalo, borligi, mavjudligi, qolaversa, xarakteri, qadriyatlari, urf-odat va an‘analarini aks ettirib turadigan muhim omillardan biri, ya’ni u mavjudlik hodisasidir. U real voqelikni namoyon qiladi. Gumanitar fan tizimida metodologik o‘ringa ega ekani tilning o‘zi aks ettirgan voqelikni tahlil qila olishi, shu bilan birga reallikni mustaqil yaratishi bilan belgilanadi.

Bugun yer yuzida yetti mingga yaqin til mavjud bo‘lsa, ularning har biri muayyan milliy madaniyat va milliy mentalitetning

---

<sup>1</sup>Xudoynazarov Ilhom O‘tkir o‘g‘li – O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti “San’atshunoslik va madaniyatshunoslik” kafedrasi 70212002 – “Madaniyatshunoslik” mutaxassisligi magistranti

**E-pochta:** i.khudoynazarov@yandex.ru

**ORCID:** 0000-0002-1919-4744

**Iqtibos uchun:** Xudoynazarov, I.O’. 2022. “Til – xalq ruhiyati va madaniyatini ifoda etuvchi yetakchi omil”. *O‘zbekiston: til va madaniyat. Amaliy filologiya* 1(5): 78-87.

asosidir. Ularning har biri mutlaqo o'ziga xos siru asrorlar mujassam bo'lgan bebaho boylik. Shuning uchun ham bu boylik sinoatlarini o'rganish, bu sinoatlarni bolalikdan, yoshlikdan egallash jamiyatda qadim davrlardan aql egalarini o'ylatgan. Yer yuzidagi eng ko'hna muassasalardan bo'lmish qadim Sharq bag'rida tavallud va kamol topgan.

Eramizdan oldingi uchinchi ming yillikning boshlarida, demakki, bundan besh ming yillar burun qadimgi Shumerda maktablar faoliyat ko'rsatgan va bu maktablarning ta'lim dasturlarida ikki asosiy tayanch mavjud edi. Ularning biri matematika, ikkinchisi esa ona tili hisoblangan. Ularning biri qorin qayg'usi ehtiyoji uchun, ikkinchisi – til ta'limi esa ruh, ya'ni qadr qayg'usi talabini qondirishga xizmat qilgan. Albatta, bugun ham shunday, maktabdir, oliy maktabdir, ona tili ta'limining bosh mo'ljali inson ruhiy, ma'naviy olami. Maqsad, avvalo, millat qiyofasi va ma'naviyatini salomat saqlashdan iborat.

“Tarixga nazar solsak, Buyuk Ipak Yo'lining chorrahasida joylashgan ona zaminimiz azaldan yuksak sivilizatsiya va madaniyat o'choqlaridan biri bo'lganini ko'ramiz. Xalqimizning boy, ilmiy madaniy merosi, toshga muhrlangan qadimiy yozuvlar, bebaho me'moriy obidalar, nodir qo'lyozmalar, turli osori atiqalar davlatchilik tariximizning uch ming yillik teran ildizlaridan dalolat beradi” [Mirziyoyev 2021, 464].

### **Asosiy qism**

Tilning taraqqiyotida uning sohibi juda muhim o'rin tutadi. Ya'ni til o'z egasining ixtiyori, ehtiyoji va tafakkur talablaridan holi tarzda rivojlanishi, takomilga yetishishi mumkin emas. Tilshunos olim B.Mengliyev bilan bo'lgan 20.10.2019dagi kun.uz saytida e'lon qilingan suhbatda keltirilishicha, YUNESKO hisob-kitobiga ko'ra, mavjud 7 mingga yaqin tilning yarmi XXI asrda o'zining “so'nggi sohibi”dan ajralishi mumkin. Ba'zi farazlarga ko'ra, asr oxiriga kelib mavjud tillarning 95 foizi o'lik tilga aylanadi. Har oyda dunyo miqyosida ikkitadan til o'layotgani esa barchamizni sergaklantirishi kerak.

Turli hisob-kitoblarga ko'ra, bugungi kunda dunyoda 3 mingdan 7 mingtagacha til borligi e'tirof etiladi. 2005-yilda tuzilgan YUNESKO ro'yxati 6 912 ta tilni qamrab oladi. Bu tillardan 32,8 foizi (2 269 tasi) Osiyo va 30,3 foizi (2 092 tasi) Afrika qit'asiga to'g'ri keladi.

YUNESKOning 2017-yil 15-iyundagi xabariga ko'ra, o'lim

yoqasida turgan 2,5 ming tildan 15 tasi Markaziy Osiyo mintaqasiga to'g'ri keladi. Jumladan, O'zbekistondagi Markaziy Osiyo arablari tili, Buxoro-Samarqand yahudiylari tili, Markaziy Osiyo lo'lilari (paryo) tilini keltirish mumkin. Qolgan tillarning 2 tasi Qozog'iston va Qirg'izistonda (dungan va oyrot tillari), bittasi Turkmanistonda (truxman tili), 9 tasi Tojikistonda (voxon, ishkomish, sanglich, roshorv, shug'on, bartang, rushon, yazg'ulob, yag'nob tillari).

Maktab amaliyotida ona tili ta'limi ham, xorijiy til ta'limi ham favqulodda muhim ahamiyatga molik. Faqat ona tili ta'limida maqsad tildan tafakkurga qarab borish bo'lsa, noqarindosh til ta'limida ta'lim mantig'i tafakkurdan tilga olib boradi. Mamlakatimizda turli millat vakillari bir davlat fuqarolari o'laroq istiqomat qiladilar. Yurtimizda shakllangan odil til siyosati bois bugun yetti tilda ta'lim olib borilmoqda.

Til shunchaki so'zlashish instrumenti emas, balki madaniyatlararo kompetentlikda yetakchi o'rin tutadigan aloqa vositasi, shuningdek, xalq ruhiyati va madaniyatini ifodalovchi muhtasham hodisadir. Uning ishtiroki va yordamisiz madaniyatni o'rganishning imkoni yo'q. Demak, til va madaniyat tushunchalarini bir-biridan ayro tasavvur etib ham bo'lmaydi. Yangilanayotgan O'zbekistonda Uchinchi Renessans poydevorini yaratish jarayonida ham ona tilimizga e'tibor berish va uning Taraqqiyot strategiyasini amalga oshirishning asosiy omillaridan biri deb hisoblanishida ham katta ijtimoiy ahamiyat borligi bizdan tilimizga e'tiborli bo'lishni talab etadi.

Bugungi tezkor jarayonda yoshlarning madaniy saviyasini oshirish masalasi yetakchi o'rinda turar ekan, avvalo ularni o'zga til madaniyati bilan tanishtirish alohida ahamiyat kasb etadi. Negaki, madaniy saviya faqat milliy madaniyatni bilish, uni teran tafakkur qila olish darajasi bilan o'lchanmaydi, zamonaviy tendensiyalar talabidan kelib chiqib, bugunning odamidan dunyo xalqlari, o'zga millatlar madaniyati borasida ham atroflicha bilimga ega bo'lish ham talab etiladi.

Muayyan til madaniyati boshqa tillar madaniyatiga ta'sir ko'rsatib, pirovardida umumbashariy ahamiyat kasb etishi mumkin. Fikrimiz isboti o'laroq, bir misolni keltirmoqchimiz.

O'zbekiston Qahramoni, shoir Erkin Vohidovning "Inson" qasidasi [Vohidov 2001] Birlashgan Millatlar Tashkiloti tuzilganligining 75 yilligiga bag'ishlangan "UN75" onlayn-tadbirda o'zbek, qozoq, turk, arab, ingliz, rus, italyan va tojik tillarida baralla yangradi. Bu degani o'zbek shoiri ilgari surgan umumbashariy

g'oyaga dunyoning muhim strategik minbaridan turib kuchli xayrixohlik bildirildi.

Agar ustoz Erkin Vohidovning ijodiy bisotida tanho shugina she'ri bo'lsa ham edi, u zotning pokiza ruhi baribir abadiyatga daxldor bo'lib qolaverardi. Zero bu muhtasham misralarni bitish uchun shoirimiz jahon mutafakkirlari zehniyatining necha buloqlaridan to'yib-to'yib simirgan, nechalab durdona asarlarning ma'no maxzanlaridan quvvat olgan va ularni ona tilimizga o'girib, butun o'zbek xalqining ham bahramand bo'lishiga hissa qo'shgan. Shoir zahmatlari tufayli o'zbek tiliga tarjima qilingan Gyotening "Faust" asarini ne baxtki, o'z ona tilimizda angladik. Til va madaniyat kesishuvida farazlab aytadigan bo'lsak, ma'lum ma'noda shoir boshqa tillar madaniyati bilan o'z tili madaniyatini uyg'unlashtira olgan.

Donishmand o'zbek shoirining aqlini, ko'nglini zirillatgan cho'ng falsafa bugun dunyoning turfa millat vakillari qalblarini hali hamon titratib turibdi. Orada necha avlod tug'ilib ulg'aydi, necha suvlar oqib o'tdi... Olam butkul o'zgardi, lekin shoh asar – "Inson" qasidasining qadri o'zgarmadi. Mag'zining to'qligi, mazmuniga singgan g'oyaning baquvvatligi tufayli qasida zamoni va makonini kengaytirib yashab kelmoqda. Ayniqsa, bugun bani bashar mana shunday kuchli mafkuraga tashna. Dunyoda kechayotgan g'alati voqealar to'fonida insoniyat asliyatini, mohiyatini yangidan eslab olishi bugun nihoyatda zarur. Insonga o'zlikni tanituvchi kuchli mafkura esa til orqali, tillarning o'zaro hamkorligi natijasida yaraladi va umumbashariy ahamiyat kasb etadi.

Zuvalasi pishiq she'rning umri go'zal qo'shiqqa ulanib ketadi. "Inson" qasidasini bolalik paytlarimiz ustoz san'atkor, O'zbekiston xalq artisti Sherali Jo'rayevning ijrosida eshitib ulg'ayganmiz. Necha avlodni ulg'aytirdi bu qo'shiq: otalarimiz ham, bolalarimiz ham uni hali-hanuz sevib eshitadi.

Sobit-ul sayyorada inson o'zing, inson o'zing,  
Mulki olam ichra bir xoqon o'zing, sulton o'zing.  
Sobit o'z ma'vosida, sayyor fazo dunyosida,  
Koinot sahrosida karvon o'zing, sarbon o'zing.

Shams – dil taftingdadur, sayyoralar kaftingdadur,  
Keng jahon zabtingdadur, bog'bon o'zing, posbon o'zing.  
Bu yorug' dunyo nadur? Koshonadur, vayronadur,  
Senga mehmonxonadur, mehmon o'zing, mezbon o'zing.

Bunda oq birla qaro, zulmat, ziyo, shohu gado,  
Jang qilurlar doimo ul yon o'zing, bul yon o'zing.  
Sen balo, ham muftalo, xayr ila kin, rostu riyo,  
Fitnagar olam aro fatton o'zing, qurbon o'zing.

Goh adolat bog'ida, piri adovat gohida,  
O'z diling dargohida shayton o'zing, g'ilmon o'zing.  
Xormisan yo gulmisan, tojdormisan yo qulmisan,  
Cho'g'zman, bulbulmisan, nodon o'zing, xushxon o'zing.

Prezidentimiz taqdim etgan g'oya asosida "Inson" qasidasini umumbashariy qo'shiqqa aylantirish ishiga jamoa bo'lib kirishildi. She'rga Nodir Umarov kuy bastaladi, Aziz Xolmurodov kuyni sayqalladi, Dilmurod Matkarimov ovozlarni yozish ishiga mas'ul bo'ldi, Sanjarbek Matkarimov klip konsepsiyasini ishlab chiqdi.

Yozuvchilar uyushmasining ko'magi bilan she'r boshqa tillarga o'girildi. Keyin ushbu loyiha bo'yicha hamkorlik yuzasidan dunyo yulduzlari jalb qilindi. Shu o'rinda tilning, so'zning quvvati haqida yana bir gapni aytib o'tish o'rinli. Tashabbuskorlar turli mamlakatlarning mashhur xonandalari bilan bog'langanida, avvalboshda katta-katta gonorarlar talab qilishgan ekan, albatta, "yulduz" bo'lgach, bunga haqqi bor. Lekin ushbu loyiha mohiyatini anglab yetganidan keyin birin-sirin gonorardan voz kechishgan ekan. Ko'pchilik xorijlik xonandalar bu qo'shiqni aytish uchun pul olish ayb, deyishgan. Rossiyalik mashhur xonanda Oleg Gazmanov loyihadagi ishtiroki uchun oldindan olib bo'lgan gonorarini boyagi holatdan keyin O'zbekistonga darrov vakil yuborib, mablag'ini Toshkentdagi Mehribonlik uylaridan biriga o'tkazdirdi. Mana, insoniylik qanday yaraladi. Mana, So'zning qudrati, Ma'noning mohiyati...

Shu zaylda O'zbekiston tashabbusi bilan xalqaro projekt dunyoga keldi: "Inson" qasidasi o'zbek tilida Ozodbek Nazarbekov, qozoq tilida Omirqul Ayniyazov, arab tilida Ahmad Al-Xuraybiy, turkchada Rafet El-Roman, italyan tilida Alessandro Safina, ingliz tilida Dilafroz Rustamova, tojik tilida Zafar Abdualimov, rus tilida Oleg Gazmanov lafzidan yangradi. G'oya g'oyaga ulandi. Bu qo'shiq donishmand xalqimizning umuminsoniy qadriyatlarga ohangdosh mafkurasini tarannum etdi.

Shoirning ijodiy mahsuli bo'lgan qasida aynan til orqali jahon madaniyatining durdonasi sifatida baralla jarangladi. Bundan shunday xulosaga kelishimiz mumkinki, demak, bugun har bir millat vakillari qatori, ayniqsa, ijodkor ziyolilar – shoir-yozuvchilar,

tarjimonlar, dramaturglar, ssenaristlar tilimiz sofligini saqlash, boyitish va uni umumjahon tillar doirasidagi qadriyatini oshirishga kamarbasta bo'lishi lozim.

Avar elining farzandi, XX asr jahon she'riyatining yorqin vakili Rasul Hamzatovning "Mening dog'istonim" asari Vatan tuyg'usi, millat ravnaqi, til madaniyati, urf-odatlar davomiyliigi va sof muhabbat haqidagi eng ibratli kitoblardan biri bo'lgani uchun ham ko'plab kitobxonlarning bebaho boyligiga aylandi.

Shoir o'z asarida tilni o'rganmasdan she'r yozishga uringan odamni suzishni bilmasdan cho'milish uchun o'zini sarkash daryoga tashlagan telbaga o'xshatadi. Shoir nazdicha, ba'zan odamlar miyasida fikr bo'lgani uchun emas, shunchaki tili qichib turgani uchun gapiradi. Ba'zan odamlar yuragiga tuyg'ular sig'mayotgani uchun she'r yozishmaydi, balki... To'g'risi, ularning nima uchun she'r yozishayotganini ham tushuntirish qiyin... Bunday odamlar she'r boshlashdan avval dunyoda nimalar ro'y berayotganiga bir qur nazar tashlamaydi. Dunyo qanday musiqa, qo'shiq va ohanglarga yo'g'rilganini tushunishni istamaydi.

"Mening dog'istonim" kitobidan o'rin olgan til haqidagi yana bir ta'sirli hikoyani ko'pchilik yaxshi eslaydi. [Hamzatov 2011] Shoir o'zga yurtda adashgan o'gilning qismati haqida uning onasiga gapirib berganida, ona "Sen o'g'lim bilan qaysi tilda so'zlashding?" deb so'raydi. – Ajnabiy tilda suhbatlashdik, u avar tilini esdan chiqaribdi, deb javob beradi shoir. – Rasul, sen yanglishibsang, mening o'g'lim allaqachon o'lgan ekan. Agar mening o'g'lim hayot bo'lganida, avar onasi o'rgatgan tilni unutmagan bo'lardi, deydi ona.

Bugun ajnabiy tillarni o'rganishga berilib ketgan, xorij urflari va udumlariga mukkasidan ketgan yoshlar o'z tilida qanchalik savodxon? Kichik bir minbardan turib ular ona tilida tutilmasdan, ravon, fikrchan so'zlay oladimi? Afsuski, hammasi ham emas. O'zga tillarni o'zlashtirishga e'tiborimiz kuchaygan holda, o'z tilimizga befarqlik bilan munosabatda bo'lyapmiz. Ijtimoiy tarmoqda tilimizga shu qadar hurmatsizlik bilan qaraymizki, o'zaro yozishmalarimizdan xato jumlar o'rniga to'g'risini sanaganimiz durustroq. Negaki, to'g'ri so'zimizdan noto'g'risi ko'p. Buning ustiga har ikki jumlamiz birida chet el so'zlarini qistirib o'tamiz. Go'yoki, bu bizning "zamonaviy" ekanimizni belgilab beradi. O'z tili oldidagi mas'uliyatini chuqur anglagan shoir Muhammad Yusufning quyidagi misralari bizga ham ona tilimiz oldidagi burchimizni bot-bot eslatib turishi kerak:

Sen bo'lmasang nima bizga silliq she'rlar,

Bu dunyoda tili yo'qda, dil yo'q derlar.

Bahoing-ku berib ketgan Alisherlar,  
Yuragimning to'ridagi so'lmas gulim,  
Ona tilim, kechir meni, ona tilim. [Muhammad Yusuf 2007,  
351-352 betlar]

Milliy ma'naviyat, milliy madaniyat, milliy tafakkur millatni millat sifatida tanitadigan, uning borligini bildirib turadigan muhim unsurlardan biri bo'lsa-da, bularning bari milliy til orqali yuzaga chiqadi. Dunyo olimlarining faraziga tayanadigan bo'lsak, globallashuv sabab 600 ta til iste'moldan chiqib, yo'q bo'lib ketishi mumkin. Tillarning yo'qolishi esa, madaniyatlarning, tarixlarning, millat va mamlakatlarning yo'qolib ketishi demakdir. Shu o'rinda, sergak tortishimiz zarur. O'zbek tilimizni globallashib borayotgan davr muammolaridan qanchalik asray olyapmiz. Uning barhayot yashashi uchun nima karomatlar ko'rsatyapmiz?

Jadid ma'rifatparvarlari bu o'rinda ham bizga ibrat bo'la oladi. Abdulhamid Cho'lponning (1897–1938) "Tilimizning ishlanishi" nomli maqolasi yozilganiga va bosilganiga qariyb 100-yil to'ldi. Uni o'qiyturib, shu muddat ichida ona tilimizning boshidan kechirganlarini his qilib, ichingiz uziladi. Shoyadki, ushbu dilgir maqola bugunning millionlab tarmoqparastlari "til"ini sal bo'lsa-da isloh qilsa.

"Qog'ozlarining yaxshilig'i, harflarining ochig'lig'i, rasmlilik chiqib turishi jihatidan bu gazetalarimiz orasida birinchi o'runni tutadir. Xalqimiz nodon, kitob mutolaaga rag'batsiz. Uni shunga o'rgatmak va qiziqtirmoq uchun matbuotning ochiq, aniq, chiroyliq bosdirilishi juda ahamiyatlikdir. Turkiston, Buxoro va Xiva gazetolari bunga ayrim diqqat qilishlari kerak".<sup>1</sup>

## **Xulosa**

Biz bugungi murakkab davrda tilimiz himoyasi uchun maydonga chiqishimiz va uni asrab qolish uchun bosh qotirishimiz shart. Milliy tilimiz kelajagi haqida qancha ko'p o'ylab, shunga monand amaliy harakatlarimizni amalga oshirsak, milliy madaniyatimiz, milliy tariximizga ham bap-baravar munosabat qilgan bo'lamiz. Avvalo, tilning o'zi katta bir madaniyat bo'lsa, madaniyat ham o'z navbatida til orqali yuzaga chiqadi. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, biz milliy madaniyatimizni asramoqchi va bu bilan o'zbek xalqining

---

1 Maqola "Turkiston" gazetasining 1923-yil 11-aprel sonida "Q" imzosi bilan bosilgan, keyin "Adabiyot nadir" maqolalar to'plamida qayta chop etilgan.

borligini dunyoga bot-bot eslatib turmoqchi bo'lsak, birinchi o'rinda milliy tilimiz kelajagi, ravnaqi haqida qayg'urishimiz shart.

Avvalo, ona tilimizning o'z yozuviga, davlat tili maqomiga egaligi, 30 mln dan ortiq so'zlashuvchisi borligi kishini xursand qiladi. Biroq uning axborot kommunikatsiya texnologiyalari, Internet tili darajasiga ko'tarilmayotganini tan olishimiz kerak. Bu borada tegishli ilmiy tadqiqot muassasalari va markazlar konseptual xarakterdagi nazariy, amaliy va tashkiliy ishlarni muntazam olib borishlari lozim.

Ikkinchidan, xorijiy tillarni o'rganishga bo'lgan qiziqish ortib borayotgan ekan, madaniyatni xorijiy til bilan birga o'rgatish amaliyotini yanada keng va chuqurroq qo'llay boshlash kerak.

Uchinchidan, jamiyatimiz ijtimoiy-siyosiy taraqqiyoti, ayniksa kelajagini uylasak, lotin alifbosini mustahkamlashimiz zarur. G'arb sivilizatsiyasi tomon harakat qilar ekanmiz, alifboni tanlashda buni albatta hisobga olishimiz shart. G'arb dunyosidagi taraqqiy etgan millatlarning deyarli barchasi lotin alifbosi asosidagi milliy alifbolar bilan ish yuritadi. Umuman, lotin alifbosi — dunyoda keng tarqalgan alifbo.

To'rtinchidan, til va madaniyat kombinatsiyasi to'g'ri yo'lga qo'yilishi kerak. Bu madaniyatlararo kompetentlikni faol yuzaga chiqarish, samarali va unumli muloqotni ta'minlashda asosiy o'rin tutadi.

Beshinchidan, so'zlashuvchilarning muhabbatiga egaligidan tashqari, ziyolilarning tillarni saqlab qolish va rivojlantirish haqida qayg'urishlari va mutasaddilarning esa bir yoqadan bosh chiqarib tashkiliy yo'l bilan kurashishlari juda ham zarur.

### **Adabiyotlar**

- Mirziyoyev, Sh.M. 2017. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 488 bet.
- Mirziyoyev, Sh.M. 2017. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq faravonligining garovi. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 48 bet.
- Mirziyoyev, Sh.M. 2021. Yangi O'zbekiston Strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 464 bet.
- Vohidov, E. 2001. Saylanma. 3-jild. Umrin daryosi. - Toshkent: "Sharq" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati.
- Hamzatov, R. 2011. Mening Dog'istonim. – Toshkent: "Tafakkur" nashriyoti,
- Muhammad, Yusuf. 2007. Saylanma: She'rlar. Dostonlar. Xotiralar. Toshkent: "Sharq", 351-352 bb.
- Mavrulov, A.A. va boshqalar. 2017. O'zbek xalqi san'atidagi transformatsiya

jarayonlarining tarixiy tahlili (XX-XXI asr boshlari). – Toshkent: “Lesson press” nashriyoti.

Nishonboyeva, Q. 2017. Mustaqillik va madaniyat rivoji. – Toshkent: “Sano-standart” nashriyoti.

## **Language is a main factor which expresses the spirit and culture of the people**

Ilkhom Khudoynazarov<sup>1</sup>

### **Abstract**

This article discusses the importance of language as the basis of a particular national culture and mentality, the role of intercultural cooperation as a means of communication, the emergence of national spirituality and national thinking through the national language, statistics on world languages, there is a brief discussion of the Uzbek language and its suggestions and recommendations for enhancing its value in the world of languages.

It has also been revealed through scientific considerations and analysis that language is a magnificent phenomenon that reflects the psyche and culture of a people, that it is impossible to study culture without its participation and assistance, and that the concepts of language and culture are inseparable.

**Key words:** *language, mentality, intercultural cooperation, competence, Internet language, communication, means of communication, social phenomenon*

### **References**

- Mirziyoyev, Sh.M. 2017. We will build our great future together with our brave and noble people. - Tashkent: Uzbekistan Publishing House, 488 pages.
- Mirziyoyev, Sh.M. 2017. The rule of law and the protection of human interests are the key to the country's development and the well-being of the people. - Tashkent: Uzbekistan Publishing House, 48 pages.
- Mirziyoyev, Sh.M. 2021. New Uzbekistan Strategy. - Tashkent: Uzbekistan

---

<sup>1</sup>*Khudoynazarov Ilkhom Utkir ugli* – The Uzbekistan State Institute of Arts and Culture, Department of Art and Cultural Studies 70212002 - Master of Culture

**E-mail:** i.khudoynazarov@yandex.ru

**ORCID:** 0000-0002-1919-4744

**For reference:** Khudoynazarov I.U. 2022. «Language is a main factor which expresses the spirit and culture of the people.» *Uzbekistan: language and culture. Applied Philology* 1(5): 78-87.

Publishing House, 464 pages.

Vokhidov, E. 2001. Selection. Volume 3 The river of my life. - Tashkent: Editor-in-Chief of Sharq Publishing and Printing Joint-Stock Company.

Khamzatov, R. 2011. My Dagestan. - Tashkent: Tafakkur Publishing House.

Mukhammad, Yusuf. 2007. Selection: Poems. Epics. Memories. - Tashkent: "Sharq", pp. 351-352.

Mavrulov, A.A. and others. 2017. Historical analysis of the processes of transformation in the art of the Uzbek people (XX-XXI centuries). - Tashkent: Lesson Press Publishing House.

Nishonbaeva, K. 2017. Independence and cultural development. - Tashkent: Sano-Standard Publishing House.